

költségeinek fődözésére . . . Eként egy nap elég volt, hogy minden össze vissza zavartassék.“

E sorok hiven jellemzik a visszahatást, mely nyilvánulni szokott, midőn a nagy szellemek helyét törpe emberek foglalják el, kik új szabadságukat rendszerint arra használják föl, hogy lerombolják annak műveit, ki már nem létezik. Élvezték jótéteményeit, meghajoltak fönsőbbsege előtt, de ezt sulyos tehernek tekintették, melyet mihelyt lehet, lerázni iparkodnak. Eként boszut állanak a megaláztatásért, melyet bár eltűrtek, elfeledni nem tudtak.

SYLVESTER (ERDŐSI) JÁNOS ÉLETE, MUNKÁI, HITVALLÁSA.

Dankó József után.

(Vége.)

Második része, a nevezetes munkának tárgyalja Erdősi iratait. Időrendlielig első „Grammatica hungaro-latina in usum puerorum, recens scripta. Joanne Sylvestro Pannonio autore. Neanesi, An. 1538. die 14. Junii.“ — Kiadta Kazinczy Ferencz a Magyar Régiségekben, hol 128 lapot foglal el. Itt említi Erdősi, hogy ezen nyelvtan írásában főczélja volt, miszerint ez az általa nemsokára magyar nyelven kibocsátandó új szövetségi szentírásához, előcsarnok előkészület legyen. Révész szerint E. megérdemli, hogy mint önálló gondolkozó fő méltányoltassék, ki nem csak a nyelvhasznitást üzte korához mérve szép avatottsággal, de szép nyelvünknek elrejtett nagy kincseit is már világosan sejtette, sőt látta, s honfui szent buzgalommal, haraggal feltámadt azok ellen, kik nyelvünket, mely szabályosságára nézve a régi világ legműveltebb nyelveivel vetekedik, nem használták, megvetették, gyalázták. Mindazonáltal jegyzi meg Dankó — Sylvester nem volt az első magyar nyelvész, mert előtte 70 évvel a híres Cesin-

ge (Janus Pannonius) pécsi püspök irt nyelvtant. „Janus ille Pannonius — írja Decius († 1603.) nostrorum poetarum celeberrimus, cum tanta doctrina et auctoritate praeditus fuisset, tamen non erubuit ungaricam grammaticam conscribere, mely ha el nem veszett volna, volna mivel dicsekednünk.“ Fel-tünteteti Dankó azon körülményt, hogy a magyar nyelvtan ilyen-képen megelőzte a németet, mely 1499. és az olaszt, mely 1509. keletkezett. Végre átveszi Erdősi panaszszavait s a magyar nyelv és irodalom jelenlegi megvetőire alkalmazza. Quare non nobis solum verum etiam Deo, qui linguarum autor est injuriam intulerere. — Nescio enim qui fit, ut nobis nostra etiam praeclara quaeque interdum sordescant, cum aliis gentibus, sua etiam humilia placeant arrideantque.

„Új testamentum magyar nyelven, melyet az görög és deák nyelvből ujonnan fordítánk, az magyar népnek kereszt-tyén hitben való épülésére, 1541.“ — Dankó a használt példányt töről hegyig leírja, amint már ez szokása a szenvedélyes könyvészeknek; a műtő sebész aligha vigyáz oly szemme-resztve az illanó erecskékre, mint a régészirodalmárok a be-tük pontjának négyszegű vagy köralakjára. Nem lépünk nyomukba. Ezen művet ajáulotta Miksa és Ferdinand főhercegeknek, eljárását avval is okadatolva egyebekközt, mert a herczeg kegyes anyja Anna, mint ki magyar eredetű, jártas a magyar nyelvben, sőt magok a herczegek sem idegenek at-tól. „Neanesi. Anno salutis 1. 5. 41.“ Az ötödik levelen áll az ösmeretes tizenkét római mértékű verspár.

Próféták által szolt néked régen az Isten,

Az kit ígért ime végre megadta fiát, stb.

Erdősinéél versekre való felosztás még nincs, a részek pontjai egymás után folynak, minden kikezdés nélkül. Erdősi volt az első, ki a római mérték szerinti verselést megkezdette, azért meg volt is lepetve nyelvünknek e tekintetben is nagy nemes volta miatt. Célunkhoz képest megemlítjük, hogy mi-dőn a legfőbb pástorról beszél, ki éltét adta oda juhaiért, azután által megy az apostolokra s elvégre a püspökökre, tehát a szent kormányzati rendet, katholikus módon tartja meg. Porro in hujus (Christi) vices successere Apostoli, in A po-

stolorum episcopi. Kéri pártfogóit, hogy a magyar szentírásnak beutat szerezzenek a társadalom minden rétegeibe, miután tanulnak belőle a királyok, alattvalók, püspökök, egyház és szolgálói, urak, szolgák, ifjak, vének, szegények, gazdagok, házasok, szűzek, özvegyek stb. Ezekben is kath. fokozat látszik szeme előtt lebegni. Erdösi szent Jeromos nyomán közli szent Máté életét, pedig ezen szent atyát a protestánsok legkevésbé becsülték. Az apostolok nevéhez minden alkalommal oda csatolja a „szent“ nevet, amint az a katolikusoknál divik.

Nevezetes, hogy Erdösi, szentírásának második feléhez irt előszavában ezeket mondja: „Példa minékünk a lator, kinek a késő ismeret és reménység, üdvösségre késő nem lön. De ez ritka példa. Azért atyámfiai bátorságosb mindenkünknek, idején a hitnek lámpását meggyujtanunk és a jó cselekedeteknek égő szövétnekét kezünkbe vennünk és a mennyei völegényt készen várnunk, hogy övele az örök menyegzőbe bemehessünk, hogy ama balgatag szűzekkel ki ne rekedjünk. E levélnek kiváltképen két része vagyon. Az első részben a keresztény hitre tanít, a másodikban, a jó életre int. Nem ok nélkül van pediglen ez, hogy a szentírás a hittel a jó cselekedeteket egybefoglalta. Mert miképen a hit hiábavaló jó művelkedet nélkül, azonképen a cselekedet is haszontalan az igaz hit nélkül. Bizonyos az, hogy a hitnek általa üdvözölnek a hivek, de az olyan hitnek általa, mely élő és nem holt hit, azaz oly hit melyben a hivesember él vén, jó műveletekben foglalá magát, és olyanokban, melyeket bizonynyal tud az Ur Istennek kellemeteseknek lenni, melyeket lát a keresztények hasznokra és épültökre lenni.“ Így nem irhatott volna protestáns; mert habár ők is mondták a jó cselekedeteket áldáshozóknak, megis akkortájt legalább, mintegy jeligéjük volt miszerint az örök üdvösségre nézve merőben haszontalanok, miután az üdvösséget csupán és egyedül a hit szerzi meg.

Jellemző Erdösi hitvallására nézve, hogy szent Pétert apostolfejedelmennek nevezi. Ezen hely a 118. lapon így hang-

zik : szent Péter is azonképen mint szent Jakab a zsidó népnek ír, mely levél méltó az apostoloknak fejedelméhez.

Erdösi habár nem volt költői természetű, verseket irt, melyek történeti és az akkori culturállapotokra világot vetnek ugyan, egyébkint, azaz költészeti szempontból, habár van ott egynehány szép hely is, jelentéktelenek. Midőn egyetemi tanárnak nevezték ki, irta „De bello Turcis inferendo elegia“ czimű szózatot a ker. fejedelmekhez, hol csatára lelkesíti a ker. név dicsőségének megvédésére. Magasztalja a Corvinoakat, Báthorykat, szentirási helyekkel fűszerezi érveit. Élénken panasolja, hogy „az igaz ker. hit a mételyes eretnekség által szét van szaggatva; pestiferae haereseos contagia; vera fides quae scinditur in partes Christe verende tua.“ A történet és nyelvszokás itt egyebet föltenni nem enged, mint, hogy a pestis alatt a reformációt értette; ha már protestans leendett nem nevezhette volna saját hitvallását dögvésznek. A szózat Bécsben nyomtatott, melyet akkor Vienna Pannoniaenak neveztek, Syngreniusnál 1544.

Anna kirélyné emlékére gyászkölteményt irt. In tristissimam Serenissimae Dn. Annae Romanorum Hungariae ac Bohemiae Reginae etc. invict. Regis Ferdinandi conjugis chariss. obitum epitaphium. Syngr. 1547. négy számolatlan levél. A végén ajánlja magát Beck Márk osztrák Cancellárnak. Ugyan ezen alkalomra irt 13 sornyi görög versezetet, melyet Dankó is közöl.

Erdösi költeményeinek legjava a már említettük, „Hitkesergés“, mely 1551. Carbo nal jelent meg Bécsben. Czime Querela fidei ad serenissimum Romanorum Hung. Bohemiae Regem divum Ferdinandum. Autore Joanne Sylvestro Pannonio. Előszavában elpanaszolja, amit már említettünk, hogy fellázadt parasztoktól üldöztetett. Hogy sanyarú állapotának gondolatától elvonja lelkét, irta a Querela fideit. Itt egyebek közt azt is felhossa, hogy nem volt elég miszerint eretnekség szabdalja a kereszténységet, hanem istentelenek is támadtak, kik az eretnekeknél sokkal gonoszabbak. Quo parum erat, tot haeresibus pravis fidem christianam lacerari, nisi et athei qui-

dam suborirentur, haeticis longe pestilenciores. Továbbá emti, hogy a tévelyeket megczáfolja Krisztus, minden bölcseség kútfeje, megczáfolják az atyák, és ezen versezet. Illorum errores refutantur a Chryste, patribus... itt nyilván a kath. hagyományt érti, melyet egy szálíg elvetnek a protestansok, Ugyanitt emliti, hogy a ker. hit védelme főleg a fejedelmek kötelessége, s végre hogy ő is a király védelme alatt áll. Mindezek Ferdinandhoz vannak intézve, kinek őszinte katholicus meggyőződésén senki sem kételkedik, s ki a protestantismus iránt legkevesebb hajlammal sem viseltetett. — Római öltönyben föllép a hit s így kezdi megrázó panaszát:

Illa ego, quae quondam sublimi vertice summa
 Sydera pulsabam nomine clara Fides,
 Et toto regina simul celebrabar in orbe
 Magnae ancillarum concomitu grege,
 Sublimis coelo, diademate splendida fulva
 Regnis fulta piis, ac ditione sacra.

Az egész költemény szelleme katholicus, s panasza a hatalmasodó íretnekesség, s itt ott feltűnedező atheisták ellen van intézve. Dankó a szebb helyeket közli a függelékben. Aki elolvasta lehetetlen állitania, hogy Erdősi protestans volt, vagy legalább hogy ekkor, ahogy irta a Querelat, protestans hitelveket vallott volna, oly fénynyel sugárszik ki belőle katholicismusa. Miután leírja, milyen hatalmas volt csak imént a hit, felkiált, hogy most megvetik; et me spernentes post terga relinquere longo nituntur spatio. Oh milyen fájdalmas lezuhanni a magasról. Res ingrata mihi haec, illi jucunda vicissim, nam ruere e fausta conditione grave. Minden csak a kath. vallásra illik, melynek hosszas uralkodása ellen kitámadt a protestantismus. Bella movent in me crudelia prorsus in orbe; kik? Haereses, cumulus foliorum deciduum quem arentemque, citus dissipat orbe notus. De hiába igyekeznek az ellenségek, mert a szent férfiak meggyökeresítették. Sed frustra, namque haec sancti fixere viri, quos post Christum insana spernere mente grave. Felpanaszolja, hogy kik keblén születtek, most gonosz tanokat vallanak.

Suntque pii geniti, quorum nunc maxima turba
 Impia pro veris dogmata mente colit.
 Ameficiens, veram lucemque perosus,
 Plus quam Cimerias corrui in tenebras.
 In quibus et vivens, perfrieta fronte suam tum
 Me dominâ impugnat, dogmata falsa se-
 rens.
 Sanctorumque operum sum mater ei ipsa
 per orbem

Quae sine me haud possunt vim retinere suam.
 Nulli justiciam, nulli conferre salutem.
 Aeternae vitae regna beata simul.

Az egészset le kellene írni, annyi benne a katolikus elem; megelégszünk az utolsó sorokkal, melyek nyilván hirdetik, hogy a jó cselekedetek értéke attól tételezték föl, ha az illető az igaz hitet vallja. Révész kiírja azon három helyet, hol a személyesített hit beszél s kimondja, hogy egyedül ő ad üdvöt; justos sola homines; confero sola meis stb. mintha itt sola fides, sine operibus értetnék, hanem ez ráfogás. Azt akarja Erdösi mondani, hogy nem világi ügyesség, földi gazdagság és furfang szerez boldogságot, hanem egyedül a hit; ehelyen tehát a hitnek nem ellentétei a jóságos cselekedetek, hanem a világi igyekezetek. Hogy Erdösi cselekedetekben nyilatkozó hitet vallott, kitűnik a közlöttük versből, hol áll: sanctorumque operum sum mater. Ilyen tettekben nyilatkozó hitre mi is mondjuk; sola fides justificat.

Erdösi husvétii éneke ösmeretes. Feltámadás ünnepére: A Christuznak feltámadásáról, Sylvester Jánosé.

Krisztus feltámadta, ki emberré lett vala, kínt
 Szenvede, meghala, hogy minket megváltana.
 Irgalmaz minékünk Atya Isten szent Fiaért;
 Örüljünk és vigadjunk lelki vigágokkal, stb.

Az ének nem tartalmaz a katolikus elemet, mert Urunk feltámadásakor mi sem folyamodunk a szentekhez, ekkor minden dicsőség közvetlenül az Üdvözítőre vonatkozik, a szenteket, kiket csakis miatta tisztelünk, s kiknek tisztelete közvetve Krisztusra háromlik vissza, ilyenkor nem szoktuk em-

liteni. Dankó jellemzi Erdösi költészetét, s általán szól a novantik verselésről; nehezteléssel említi a németek eljárását, kik midőn az ujkori latin verselésről értekeznek, a magyar enemű terményeket mellőzik, amint ez Takács, Szepesy s egyéb jelenkori latin költőinkkel történt.

V.

Harmadik részben értekezik Dankó Erdösi hitvallásáról, mely iránt a mondottak után kételyben nem lehetünk. Előszámlálja a különféle nézeteket, mely alkalommal kifejtí terjedelmes könyvészeti ismereteit, s pontos részletességgel sorolja elő a különféle írók tárgyhoz szóló nyilatkozatait. Érdekes látni, hogy a régi protestansok nem mondják őt protestansnak, és csak a 18. század vége felé soroztatik az akatholikus írók közé. Mellőzzük a különféle tényeket, ráfogásokat, Erdösit illetőleg; Dankó elbánik nem csak velök, hanem a német Petzholdtal is, (Lipsee 1866.) mert Magyarország könyvészetét illetőleg csupán a hiányos régi Zvittinger ösmerctével rendelkezett. Dicséri Révész szorgalmát, feltünteti egy némely tévedéseit, s azon eljárását, hogy ami E. catholicitását bizonyítja, bölcsen elhallgatja; a mellett Révész hangja is szenvedélyes, haragos, tudományos munkában ez felette kéjelmetlen.

Összevetve a különféle életadatokat, jelenségeket, ha felekezeti részrehajlás nélkül itélünk, Erdösit katholikusnak fogjuk mondani. Hogy E. a kath. vallásból kitért volna, sehol sem találjuk hitelesen följegyezve. Révész is megelégszik gyanításokkal, „ugy látszik nemsokára megházasodott s nyilván protestans vallásra tért;“ „nagyon valószínű“ stb. — E. Grammaticájában panaszkodik, hogy jószága most részint gonosz emberek, részint azoknak, kik magukat presbytereknek vallják, van birtokában. Révész legott rámodja, hogy római katholikus papok vették el; lassan a testtel. Dankó különféle protestans írókból és a hirneves Herzogféle prot. egyházi ösmerettárból kimutatja, hogy a protestans papok is neveztetek presbytereknek. Miután Erdösi, venditant szóval él, „na-

gyon valószínű“ hogy nem valóságos, azaz felszentelt presbyterek, hanem csak névszerinti presbyterek, aminők most is vannak a protestans felekezeteknél, ezek ragadták magukoz. Ha pedig valóságos presbyterek azaz áldozárok voltak, nem következik, hogy vallásüldözés folytán fosztatott meg jószágától E. hanem lehetett az, idegen kezekre jutott s most törvény által visszakerült egyházi birtok. Mindezen adatok iránt tessék felütni Dankó művét; mi csak az érvelés eredményeit akartuk olvasóink számára összefűzni.

Erdösi Melachtont és Dévait nevezi nosterének; de ezt azért tehetta, mert az első tanára, a másik földie volt. Az mindenesetre nevezetesb, hogy Luthert nem csak nem dicséri, de meg sem nevezi sehol, pedig aki csak kissé lelkesül a Luther kibontotta világosság iránt, az iránta hódolatát kimutatni el nem mulasztja. Erre Erdösinek alkalmá is leendett, midőn Tódor fiát inti, hogy ő is a vak sötétséget üzni, irtani iparkodjék. Ezen iparkodás akkor minden humanistának szójárata volt, ha protestans leendett Erdösi, valahogy qualificálta volna ebbéli igyekezetét, s kitűzte volna, hogy melyik táborban küzdjön a sötétség ellen.

Azt is felhozzák a protestansok, hogy Erdösi, bibliáját egyházi jóváhagyás nélkül adta ki 1541. Ámde IV. Pius, Dominici Gregis Custodiae kezdetű bullája, melyben a jóváhagyás szüksége kimondatik, csak 1564. évben adatott ki, tehát 23 évvel később. Révész idéz ugyan toulousi, tarragonai s más részletes zsinatokat, de mindenki tudja, hogy a zsinatok csak ott kötelezők, a honnan való püspökök vettek részt a zsinaton, tehát a részletes zsinatok intézkedései nem lehetnek nálunk irányadók. Épen azért mert Erdösi fordítása ellen nem zudult fel a hierarchia, mert nem censurázták, kiderül hogy katolikus tudóstól származott.

Révész abból is érvel, amit E. a keresztyén (Pázmány is ezt használja) szóra magyarázatul ad: „az kereszteleés nem térszen keresztyénnyé, hanem az keresztyén hit, az jó élettel egyetemben.“ Erdösi tehát — folytatja Révész a 70. lapon — a kereszteleési szertartás tényének, nem csak valami malaszt közlését, de még annyi erőt sem tulajdonít, hogy az

valakit kereszténynyé tegyen, – Erdösi e helyen erkölcsi intelmet ad, hogy a keresztelés nem elegendő, hanem a hit és jócselekedetek, azaz ha valaki a kereszténységben született, ez által csupán és egyedül nem üdvözülni, hanem szükséges hinnie és hitét jó cselekedetekben kimutatnia. Szerintem e jegyzet kiválóan katolikus; mert az egyház senkinek sem ígér üdvösséget csupán azért, mert megkeresztelkedett, nem is örvend olyan tagjai felett, kik csupán eme szertartás kötelékével csatolvák hozzá. Igaz hogy Calvin és Luther kimondják, miszerint a keresztség szükségtelen, de mellözhetlen a hit; ennyiben hasonlítana hozzájuk Erdösi, hanem mivel hozzáadja „a jó étellel egyetembe“ ezen kifejezés megváltoztatja Erdösi kimondásának természetét, s erkölcsi kath. szellemü intelemé teszi, mely szerint senki sem bizakodjék el abban, hogy meg van keresztelve, hanem inkább igyekezzék hit- és jócselekedetek által megérdemelni az üdvösséget. Hogy valakit megkeresztelték, ez csak olyan érdem, mint hogy keresztény szülőktől származott, egyiksem hoz üdvöt, mert akaratot önelhatározását kíván az Isten, ilyképen igaza van Erdösinek, hogy „a hit és jóélet teszi az embert kereszttyénné.“

A többi érvek czáfolatát Dankó művében feltalálhatja olvasó. Kutatásaiban azon eredményre jutott, hogy Erdösi, a bécsi kath. egyetemnek 10 éven át tanára, azon biblia fordítója, melynek ajánlását, elfogadták a főhercegek, Ferdinand király, a buzgó katolikus fejedelem kegyencze, katolikus volt. Minden viszonya a reformatióhoz hasonlítható Erasmus, Pirkheimer, Dürer, Holbein stb. viszonyaihoz, kik kezdetben hajlottak Luther föllépéséhez, mert úgy vélték, hogy ez olyan törekvés lesz, aminő az egyházban már akárhányszor megújult, amikor t. i. megtartatván az alap, a keret, t. i. a hitágazatok s az egyház szervezete, csupán a visszaélések szüntek meg, amik nemcsak a 16, hanem a 26. században is meglesznek, mert embereknek a szabadsággal való visszaélés átkos öröksége. Ámde mihelyt látták, hogy a reformatiónak nem annyira czélja az erkölcsi reform, hanem inkább, hogy ez a rationalismus tülekedése a vallásosság köpenye alatt, elfordultak tőle. A némi megmaradt összeköttetéseket, nem lehet

a teljes csatlakozás érvei gyanánt feltüntetni. Nem csak a végkép elszakadt eretnekek, hanem az eretnekségtől megpörkölt humanisták, nagy elégedettséggel pattogtatták élceiket, s csattogott irataikban a gúny ostora. Sylvester pedig soha sem undokította iratait a kath. egyház ócsárlásával. De legfőképpen kitűnik Erdősi vallása a fordításhoz csatolt magyarázatokból, melyekben a jóságos cselekedeteket annyira sürgeti és az ezek nélkül való hitet haszontalannak mondja, pedig a csupasz hit, mely egyedül üdvözít, volt akkor a reformatorok jellegéje. Habár tehát az ellenfélt lesujtó és megsemmisítő érveink nincsenek, például önvallomás vagy korabeli tanubizonyság, egybevetve mégis a jellemző életadatokat, Erdősit mi is katolikusként valljuk. Ha valaha ingadozott volna hitében, amint az akkortájt annyi sokkal megtörtént, mihelyt szelidebb szelek kath. révpartra segítették, hive maradt a kath. egyháznak. Ez lesz eredménye minden tárgyilagos ítéletnek.

Dankó művében két feltűnő előnyt tapasztaltunk. Egyik a mélyreható kutatás, mely türelmet fogyasztó kicsiségekben sem kiméli erejét, s egy idézet lapjának számáért könyvtárakat bolygat meg, azért bizvást nyugodhatunk meg benne; mi legalább egy hibás számot sem lertünk huzamos utánjárásra sem, a legnagyobb pontosság és lelkiismeretesség jellemzi állításait. Ezáltal az adatfűrkésző tudósoknak tesz eleget. A másik előny a korszerű feldolgozás. Ugyanis nem csak azért, mert minden embernek van valami vele született művészeti érzéke, hanem mert napjainkban a művészeti tárlatok folytán, bő alkalom nyújtatik ezen művészeti érzék kiművelésére: egyetemes a vágy, hogy az olvasmány bizonyos egészset, gömbölyded kerekdedséget birjon, mert különben meg nem ragad, ki nem elégít. E tekintetben szerző korunk irodalmi igényeinek egészen megfelelt, mert a mű kedves olvasmány nem csak szakembernek, hanem bármely irodalmi műkedvelő is élvezettel fogja lapozgatni. Reméljük olvasóink óhajával találkozottunk, midőn a nevezetes munkát, kívánatos vázlatban ösmertettünk. Sietünk kijelenteni örömünket afelett, hogy sikerült megnyernünk a tisztelt tudós ur becses ígérését, misze-

rint jövő évben folyóiratunkat fogja szerencsétetni dolgozataival, s nagyontisztelt munkatársaink koszorujába lép.

LELKÉSET ÉS TANODA.

A papi becület.

Minden nap közelebb sodor bennünket a tapasztalás, mint egy fenekestől fölforgatott tengeráradat azon keserves és tartálatlan állásponthoz, hol csak egy roszakaratu ügyes taszítás kell arra, hogy a mélységbe bukjunk. Ki ne állott volna már életében egy erkölcsi jégdarabon, mely atatta az elnyelő folyam közepén vagy szélén inogva uszkált? Egy mindezek fölött érdekes, hogy ne mondjam, leverő kép az, melyet a hajótörés, vagy felhőszakadás rajzol emlékezetünkbe. Ki nem állott még életében rohanó lavinák között, melyek minden perczen elborítással fenyegették? Szerencsés kedélyállapotnak kell azt nevezni, mely a közelgő szélvész előtt sem veszti el bátorságát, mely saját irányában zavar nélkül folytatja életműködését, mely rendületlen öntudattal néz vérszemeibe az ármánykodó gonoszságnak. Csakis ilyenről mondhatta, világra szóló bölcsesség költői varázsával Horácz. — *Si fractus illabatur orbis — impavidum ferient ruinae.*“

Kerschbaumer *) beszél el a következő esetet. Egy fölvilágosult városi kézműves-műhelyben, a papok hitele s becülete kerülvén szóba, a mesterlegények szabadságot engedtek maguknak a papok fölött gáncoskodni, s ezáltal bebizonyítani, hogy ők is koruk fiai, kikről világszerte tudva van, hogy abban keresnek dicsőséget, ha az egyházi és vallási intézmények fölött kiereszthetik az ostort féktelenül pattogtatván azt, mint egy föl pálinkázott kocsis, ki urát a városba szállítván, üresen vágat visszafelé széles jókedvében, utczára csalva s bámészkodó embereket, kik ha okosak, jót nevetnek a részeg kocsi-

*) Paterfamilias 524. lapon.